

Az ország építési terve

Harminc évvel ezelőtt, 1950. január 2-án kezdtek el az első ötéves terv megvalósítását Magyarországon. Az ötéves tervről szóló törvény első pragrafusában kijelölték a fő feladatokat: Magyarország átalakítását agrár- és ipari országból ipari-agrár országgá.

A feladatok teljesítése nem volt könnyű, a napi termelőmunka mellett még a háborús károk helyreállításán is dolgozniuk kellett az embereknek. Ilyen körülmények között szükségessé vált a gyors iparosítás, elsősorban a nehézipar, és a gépipar fejlesztése. „Ez a döntő feltétele — alapította meg a tervtörvény — népünk további gazdasági és kulturális felemelkedésének is, népi államunk és nemzetünk függetlenségünk megszilárdításának és biztosításának, a szocializmus építésének hazánkban”.

Az öt év eredményei a tervkészítők elképzeléseit igazolták. A gyárpar az ötéves terv utolsó esztendőjében több, mint két és fél-szer annyit termelt, mint a terv megkezdése előtt, a nehézipar termelése 188 százalékkal, ezen belül a gépipar 267 százalékkal nőtt, s a nemzeti jövedelem ez idő alatt több, mint másfélszeresére emelkedett.

Imponáló számok; különösen ha figyelembe vesszük, hogy a gyárpar, a nagyüzemi építőipar, a közlekedés, a külkereskedelem és nagykereskedelem területén ekkor váltak kizárólagossá a szocialista termelési viszonyok. Az országépítő munka eredményeit gyárak, városok sora jelzi: új utak, hidak és sínparók hozták közelebb egymáshoz a különböző településeket.

Az első ötéves terv a mezőgazdaság számára is jelentős sikereket hozott. Már ekkor hatékony erőket jelentettek a termeléstörvények és az állami gazdaságok, a mezőgazdaság sok tekintetben korszerűbbé vált: tízezernél több traktort és kombájt, s számtalan más gépet kapott az ágazat, s öt év alatt több mint 150 ezer katasztrális holdat tettek önállóvá.

Az ötéves terv célul tűzte ki „népünk életszínvonalának további emelését, fokozott ellátását mindenféle szükségleti cikkel, a lakásvizonyok megjavítását, az egészségvédelem kiépítését”. Az ipari munkásság realitásvédelme például több mint húsz százalékkal, a dolgozó parasztságé pedig ennél is nagyobb mértékben emelkedett. Az egyéni jövedelmeken túlmenően igen magas

volt a közvetett juttatások értéke.

Az ötéves terv első évének sikerei büszkeséggel és — most már világosabban látjuk — túlzott magabiztonsággal töltötték el az embereket. Felemelték a tervszámokat. „Az ötéves terv felemelése azt jelenti, hogy gyorsabban számoljuk fel gazdasági elmaradottságunkat, hamarabb leszünk élénjáró országgá” — írta a Szabad Nép 1951 tavaszán. A tervmódosítás súlyos következményei ismertek. A jelző: legyünk a vas és acél országa — nyersanyagbázis nélkül irreális volt. Eltorzult az iparosítás irama és üteme, az egyoldalú, erőltetett iparfejlesztés — s mindez főként a mezőgazdaság rovására — komoly gondok forrásává vált.

Ismertek hát az eredmények, csakúgy, mint a hibák. A mérleg nyelve mégis az előbbiek felé billen. Nemcsak az akkori — mai szemmel nézve elismerésre méltó — tervszámok miatt: az első ötéves terv legnagyobb eredménye, hogy megváltozott az ország, s ezzel együtt népünk arculata. Szébb, jobb lett hazánkban a dolgozó emberek élete.

F. S. P.

Harmincegy díj a zsűriktől

Magyar filmek külföldi sikerei

Arany Hugo és Arany Pyreneus grand prix, Ezüst Kagyló és Ezüst Oroszlán — néhány, a magyar játék- és rövidfilmek 1979-ben szerzett nemzetközi díjai és ismerő oklevelei közül. Huszonhárom fesztiválon — Cannes-tól Új-Delhiig, Moszkvától Montrealign — 31-szer szótoltatták filmgyártásunk reprezentánsait az eredményhirdetések során.

A legtöbb nemzetközi elismerést az „Angi Vera”, Gábor Pál alkotása aratta. Négy fesztiválon öt különféle díjat ítélték oda a nemzetközi zsűri a filmnek, alkotójának, illetve női főszereplőjének. A magyar filmélet rangos elismerése a két díj, amelyet Moszkvában szavazott meg a nemzetközi filmfesztivál bíráló bizottsága: Fábri Zoltánnak életművéért, és az „Erőd” című filmalkotásnak, amelyet Szi-
metár Miklós rendezett.

Jelentős sikereket értek el az új magyar filmek a szocialista országok szakemberei számára rendezett bemutató vetítéseken is. A bemutatott 23 alkotás közül mindössze kettőt nem vettek át.

Az év végi mérlegkészí-

tésnél figyelemre méltó a magyar filmek kelendőse a nem szocialista országokban is. A végleges mérleg elkészítése előtt is már bizonyos, hogy meghaladja a 40 millió forintot az ezekkel az országokkal megkötött filmeladási szerződések értéke. A népszerűség listán az „Angi Vera” vezet: 14 ország filmforgalmazói vásárolták meg. A vevők között van Brazília is, ahol pedig évek óta nem vettek magyar filmet.

A magyar alkotások fokozódó népszerűsége olyan, nagy filmhagyományokkal rendelkező országokban is érzékelhető, mint Franciaország, vagy a Német Szövetségi Köztársaság. Európa legjelentősebb filmforgalmazója, a Gaumont például 5 magyar produkció — mozihálózatban történő — vetítésének jogát vette meg. Az NSZK-ban különösen a televízióban népszerűek a magyar játékfilmek. 1979-ben a két vezető tévéadó — az ARD és a ZDF — megbízottai Szabó István itthoni premier előtt, „Bízalom” című filmjét, továbbá „A ménegazda” című, Kovács András rendezte alkotást is

átvették. Ez utóbbit az Egyesült Államokban is forgalmazzák majd, akár csak az „Angi Vera”, a „Kilenc hónap”, az „Olyan, mint otthon” és a „Ha megjön József” című produkciókat.

Nagy népszerűségnek örvendenek a magyar rajz- és gyermekfilmek. A Gusztáv-sorozat valamennyi — 117 — epizódját 1979-ben megvásárolta Angola és Irán, számos más ország pedig a legutóbb elkészült epizódokat kérte. A gyermekfilmek közül az idén is „A dunai hajós” és a „Lúdas Matyi” volt a legkeresettebb. Az előbbi Málta és Libanon, az utóbbit pedig Algéria és Argentína is megvásárolta. (MTI)

Mik az okok?

Felmérés a válaszokról

A válaszok, a családok felbomlása következményeit vizsgálják több európai ország, köztük hazánk szociológusai.

A nemzetközi szociológiai vizsgálatot a bécsi társadalomtudományi kutatók koordináló központ a közelmúltban Varsóban tartott tanácskozáson határozta el — mondotta Cseh-Szombathy László, az MTA szociológiai kutatóintézetének igazgatóhelyettese.

Az 1960-as évek végétől Európa-szerte jelentősen megnőtt a válaszok száma. Hazánkban is sok a bontóper. Magyarországon a Szociológiai Intézet mellett több intézmény is részt vesz majd a kutatási programban, hiszen a kérdések statisztikai, pszichológiai és jogi vonatkozásait is igyekszik feltárni. A KSH kérdőíves felmérése során mintegy 500 volt házaspártól kérünk adatokat, a vizsgálatok vonva be a országokba, ahol kiskorú gyermekek is nevelnek.

A társas kapcsolatok felbomlásával járó érzelmi változásokat azonban in-

Közművelődés, 1979

Az újdonságok éve

Milyen volt a művelődési házak éve? Sokáig mondogattuk, okkal, hogy a köz-
művelődésnek ezekben az alapintézményeiben igen nehezen körülhatárolható; mivel is foglalkoznak? Mi a dolguk? Az idén központi rendelkezések vetettek véget ama sokat emlegetett „partalanságnak”: a közönség nézőpontjából e rendelkezések legfontosabb eredménye, hogy ezután egységes szabályok szerint, meghatározott működési feltételek és feladatkörök alapján, egymással együttműködve és ésszerű munkamegosztással dolgozhatnak. Minden intézményben megválasztották az elnököt, a társadalmi vezetőségeket, melyektől most valóban lényeges segítséget remélhetünk, hisz ezúttal érdemi működésüket is követelményé avatják a munkájuknak medret, irányt szabó előírások. Az év utolsó napjaira kellett elkészülnie minden házban a szervezeti és működési szabályzatoknak — így hát jövőre a házakon belül is ki-ki pontosan tudhatja, mi a mai és holnapi teendője.

1.

Szegeden másfajta változások is mozgalmassá tették a mögöttünk maradó esztendőt. A tanácsai főnntartású művelődési házak átszervezésével, központosításával és az Ifjúsági Házakapcsolatával jövevények alakultak először is: végre áttekinthetőbb, mint bármikor. Ezért sikerülhetett a város összes művelődési otthon-jellegű intézményének működéséhez, feladataik megosztásához az oly régóta várt „irányelveket” rögzíteni — a városi tanács vb. művelődési bizottságának, egyetértésben az SZMT kulturális és propagandaszakosztályával. Az irányelvek — szükségsvé irat; de aki tudja, hogy évekig mennyire gyengítette a népművelői erőfeszítések hatását, hogy tisztázatlan volt a házak feladatai, következtetésképpen bosszantó és káros átfedések jellemezték a tevékenységüket, csak üdvözölhetjük a munkamegosztás mikéntjének és a feladatoknak ezt a megfogalmazását. (A tömör-
ségé érely is lehet, hiszen ilyenformán elég tag lehetőségek maradnak az egyes intézményeknek sajátos dol-

2.

Az Ifjúsági Ház megnyitását és a Bartók-hálózat átszervezését természetesen kísérte a közönség ártétegződése. A látogatóknak új helyekhez és körülményekhez kellett szokni, néhány újszerű művelődési forma kínálkozott, és néhány régi, megszokott kultúrálódási alkalom hiányzott. Pár évről még el kell tennie, hogy érdemben lehessen fölmeríteni a változások jó-részt hatását, megállapítani, milyen eredménnyel formálta az egész város közművelődési életét az átszervezés és az új házakapcsolat. Pillanatnyilag azok a változások vázolhatóak föl, amelyek az egyes intézmények sajátos arculatának, jól körvonalazható profiljának alakulását jelzik. Az Ifjúsági Házban az úgynevezett nyitott tér adja a tevékenység jellemző vonásait; olyan művelődési, szórakozási lehetőségeket és kulturális szolgáltatásokat kap a nyitott tér különféle egységeiben a közönség, amelyeket alkalomszerűen is használhat, s amelyek jó részét eddig nélkülözte. A népművelő szakmában „nagyrendezvény”-nek nevezték, általában belépődíj-
gyes kulturális események száma is rendkívül nagy volt az új ház első évében, a színvonalra sem lehet panaszkodni. Mostanra viszont nyilvánvalóvá vált, hogy a kisközösségek és az amatőr művészeti csoportok még nem tudták „belakni” az új helyet; ezeknek a kis létszámú csoportoknak időre

van szükségük, amíg közösségekké szerveződnek.

Mondjuk olyanokká, amelyeken a Bartókban és a hozzátartozó házakban tevékenykednek, sok esztendője. A kiscsoportok, műkedvelő együttesek városi fellegrávkésztelenül a Bartók. Olyannyira színvonalas ötévenkénti csoportoknak ad ott-hont, hogy az idej nagyrendezvények jó részét (például: Komplet-hét, Bartóknapok) sikerrel építhették ezekre. A következőkben persze nem lenne jó lemondani a Bartókban sem a hagyományosan nagyszabású, városi jelentőségű kulturális események rendezéséről, melyekből az idén — főként a szervezeti átalakítással járó sok munka miatt — kevesebb volt, mint a korábbi években.

3.

Az átalakult szegedi művelődési intézményhálózat munkájának számottevő javulását néhány alapvető feltétel hiánya miatt az idén még nem is várhattuk. Az Ifjúsági Ház új kezdeményezéseivel, az újszerű művelődési formákhoz nem voltak elegenden és megfelelő tapasztalattal-szakképzettséggel a népművelők és a technikai munkatársak. Mára javult a helyzet, kétségtelen azonban, hogy Szegeden a jelenlegi-nél jóval több népművelőre lenne szükség. (Gondoljunk a lakótelepekre, ahol a meglevő művelődési házaknak kellene biztosítani a közművelődési szolgáltatásokat.) A költségvetési arányok azonban a következő esztendőben még előnyösebbül alakulnak, mint eddig. (A Bartókban az évek során egyébként is egyre rosszabbodott a helyzet, hiszen a sok intézményből álló hálózatban különösen nagy összegeket emésztett fel a házak pusztá fenntartása.) A különféle áremelkedések hatására a változatlan, vagy a némileg megemelt költségvetésből kevesebb pénz fordítható ezután a működésre, vagyis mindarra, amiért tulajdonképpen állnak, vannak ezek a házak és amiért fizetik a munkatársaikat. Természetesen azzal is számolni kell, hogy a fűtésre, világításra, bérre, megmunkásra szükséges összegek emelkedésén kívül nő a műsorok ára is, a gázsió, az ORI-díjak összege, a reklám ára, s mindezeket a szűkebbre maradt működési keretből kell fizetni. (Ide kíváncskell, hogy már az idén is nagyon kevesen voltak a kiscsoportvezetők, akik tiszteletdíjat kaptak szakmai tudásuk átadásáért, e közösségek időigényes irányításáért: a klubok, szakkörök, amatőr együttesek vezetőinek több mint fele a központban, a Bartókban is — ingyen dolgozik.)

Az újdonságok éve után azonban, ha nehezebb gazdasági feltételek között is, de megállapodott, a lehetőségekhez képest ésszerűen alakított szervezeti keretben, jól meghatározott feladatkörökben, tehát feltehetően jobban lehet majd dolgozni.

Sulyok Erzsébet

Szegedi humor a tévében

Akárcsak tavaly, most is szórakoztató, humoros összeállításal jelentkezik a szegedi körzeti stúdió ma hétfőn délután negyed 5-kor az 1-es műsorban. A „Mi is kéne még?...” című adásban riportokat, mini tévéjátékokat, szűkebb hazánk ál-

landó és „kényes” témáit az alkalomhoz illően, humoros formában feldolgozó képsorokat látunk. A stúdióknak ezt a szokatlan stílusú műsorát, „műfajtalankodását” Kun Zsuzsa rendezte, a szerkesztője Zelényi Zoltán, az operatőr Kléner György.

Török szemtanú leírása Szigetvár 1566-os ostromáról

Szigetvár török uralom alóli felszabadulásának 290. évfordulója alkalmából érdekes történelmi munkát adott közre a Várbaráti Kör: egy török szemtanú, Szelaniki Musztafa napló-szerű beszámolóját az 1566-os magyarországi hadjáratról és a szigeti vár elfoglalásáról. A Szalonikiből származó történetíró — előneve szülővárosára utal — nemcsak szemlélője volt az eseményeknek, hanem résztvevője is. Mint Sulejman szultán szűkebb környezetének tagja, mindenről kitűnően volt értesülve, így beavatták a szultán váratlan halálának titkába is, és fontos szerepet játszott abban, hogy a Szigetvárt ostromló sereg elől — eltitkolják a hadvezér halálát. Sze-

lonjki 1563 és 1599 között rendszeresen készített feljegyzéseket az eseményről, az oszmántörök historikusok közül az ő munkáit tartják a leginkább pontosnak, hiteltelnek. Érdekes műve a múlt században Isztambulban látott napvilágot, és ebből fordított részleteket magyarra a jeles turkológus, Thury József.

A Szigetvár elfoglalására vonatkozó fejezetet a Hadtörténeli Közlemények 1891-es évfolyama publikálta. A csaknem száz esztendővel ezelőtti kevés példányban megjelent folyóirat ma már antikváriumban sem lehet fel, ezért adta ki most a művet népszerű történelmi sorozatában a Szigetvár múltját kutató, és a zrinyek emlékeit ápoló Várbaráti Kör.